

Inferenčna statistika

Nataša Kejžar

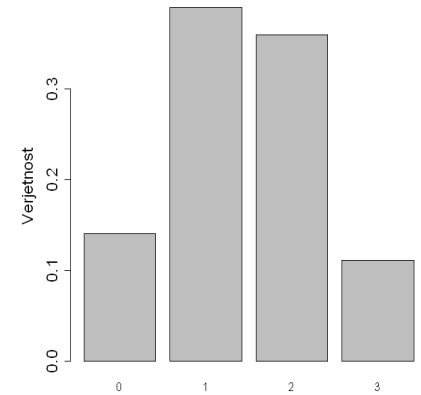
Inštitut za biostatistiko in medicinsko informatiko
Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Natasa.Kejzar at mf.uni-lj.si

Binomska porazdelitev

$$P(K = k | n, p) = \binom{n}{k} p^k (1 - p)^{n-k}$$

parametra Bin(n,p)

n – število enot (neodvisne)

k – slučajna spremenljivka (število uspešnih dogodkov pri n enotah)

p – verjetnost uspeha

Povprečna vrednost (pričakovana vrednost, expected value)

$$E(K) = \sum P(K=k) \cdot k = n \cdot p$$

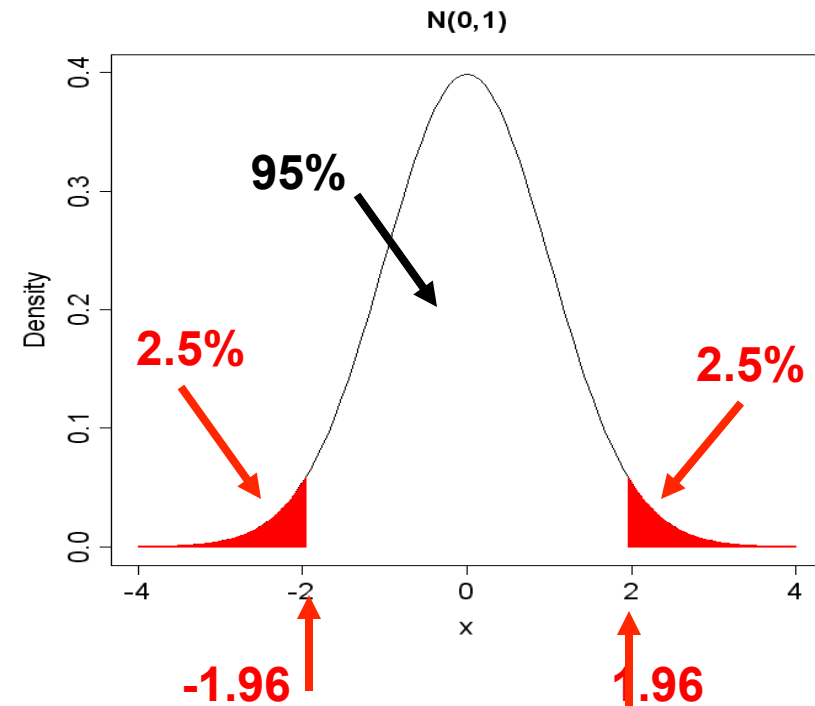
Varianca

$$\text{Var}(K) = n \cdot p \cdot (1-p)$$

Normalna porazdelitev

$$f(x | \mu, \sigma) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2}} e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}}$$

parametra $N(\mu, \sigma)$

2,5 percentil

$$z_{0,025} = -z_{0,975}$$

97,5 percentil

$$z_{0,975} = z_{1-0.05/2}$$

STANDARDIZACIJA

- $X \sim N(\mu, \sigma)$, $Z = (X - \mu) / \sigma$
- $Z \sim N(0, 1)$

$$z_{0,025} : P(Z \leq z_{0,025}) = 0,025$$

Tabele za $N(0,1)$ – npr. glej

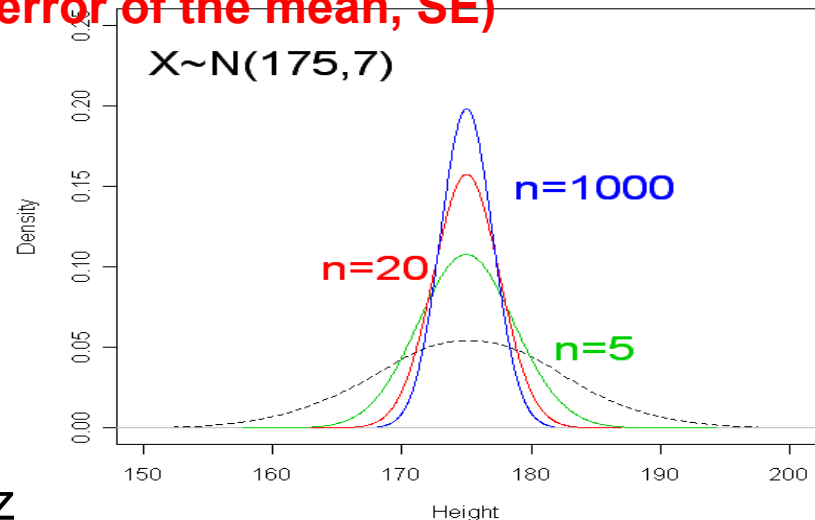
[Distributions.xls](#)

Pomembnost $N(\mu, \sigma)$ - CLI

- spremenljivka X merjena na neodvisnih enotah
- Ponavljam velikokrat:
 - izberemo vzorec velikosti n , izračun \bar{X}
- Dobimo veliko povprečij \bar{X}_i
- Ta povprečja so porazdeljena po porazdelitvi
- $\sim N(\mu, \sigma/\sqrt{n})$ \longrightarrow Standardna napaka (standard error of the mean, SE)

Povprečje spremenljivke X je torej v populaciji enako μ .
SE je odvisna od velikosti vzorca!

Standardna napaka (standard error of the mean, SE)

PRIMER intervali zaupanja za pulz

Raziskovalno vprašanje

??? $\mu_s = 60$???

športniki

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Vzorčno povprečje: \bar{X}_s

Namen: Določiti, ali je povprečni pulz **športnikov** enak 60 udarcev na minuto.

Statistično sklepanje

$$\bar{X}_s \sim N(\mu_s, \sigma_s/\sqrt{n_s}) \quad \text{SE}$$

- Ničelna hipoteza/domneva (H0): $\mu_s = 60$
- Alternativna hipoteza/domena (Ha): $\mu_s \neq 60$
- Če H0 drži (in je populacijska varianca znana)

$$\bar{X}_s \sim N(60, \sigma_s/\sqrt{n_s}) \quad Z = \frac{\bar{X} - 60}{\frac{\sigma}{\sqrt{n}}} \sim N(0,1)$$

- Kolikšna je **verjetnost**, da bi lahko ta standardizirani odmik od 0 (ali pa še večji odmik) nastal po naključju (če velja ničelna domneva)?

Statistično sklepanje - primer

$$\bar{X}_s \sim N(60, \sigma_s/\sqrt{n_s}) \quad Z = \frac{\bar{X} - 60}{\frac{\sigma}{\sqrt{n}}} \sim N(0,1)$$

$$p = P(\bar{X} \leq -\bar{x} \cup \bar{X} \geq \bar{x} | H_0) = P(Z \leq -z \cup Z \geq z)$$

Primer:

67, 42, 53, 40, 55, $\sigma=5$

Vzorčno povprečje=51,4, $n=5$; $SE = \sigma/\sqrt{n} = 5/\sqrt{5} = 2,24$

$z = (51,4 - 60)/2,24 = -3,85$: testna statistika

Kakšen je p (verjetnost) pri tej testni statistiki?

Primer - nadaljevanje

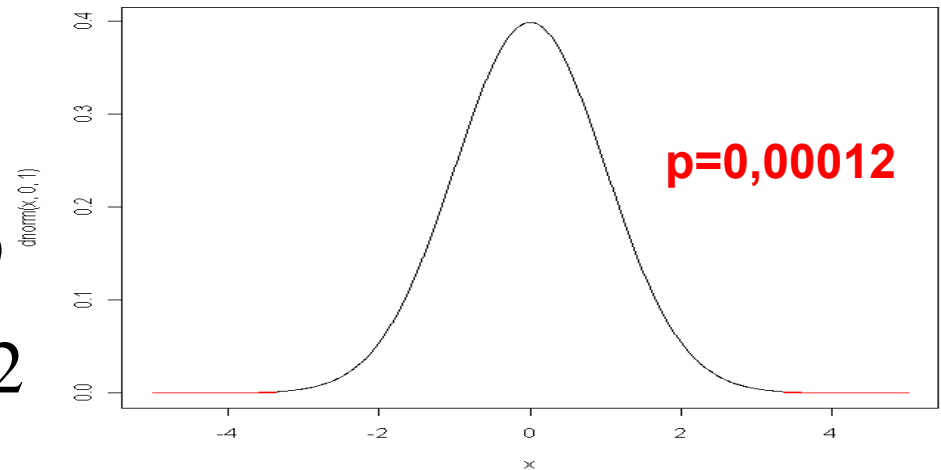
$$p = P(\bar{X} \leq -\bar{x} \cup \bar{X} \geq \bar{x} | H_0) = P(Z \leq -z \cup Z \geq z)$$

$$P(Z \leq -z \cup Z \geq z) = p$$

$$= 2P(Z \leq -z)$$

$$P(Z \leq -3,85) = 0,000059$$

$$p = 2 * 0,000059 = 0,00012$$

Sklep:

zavrnamo $H_0: \mu_s = 60$

μ_s povprečni pulz športnikov v populaciji

Interpretacija rezultatov

- **Kaj pomeni $P=0,00012$?**
 - če bi bil povprečen pulz v populaciji športnikov enak 60 (i.e. ničelna hipoteza drži) bi bilo **zelo malo verjetno**, da bi **opazili na vzorcu tak ali večji odmik** od 60, kot smo ga opazili.
- **Kaj naredimo?**
 - **Zavrremo** ničelno domnevo in rečemo, da imajo športniki povprečen pulz, ki je različen od 60.
 - Ponavadi pravimo, da če je $p < 0,05$ ali $p < 0,01$, potem je rezultat “**statistično značilen**”

Interpretacija rezultatov

- **Kaj pomeni $P=0,25$?**
 - *“absence of evidence is not evidence of absence”*
- **Kaj bi naredili?**
 - **Ne bi zavrnili ničelne domneve (\neq sprejeli!!!).** Rekli bi, da na podlagi naših podatkov, ne moremo trditi, da je povprečen pulz različen od 60. Rezultat **ni statistično značilen.**

Kaj lahko naredimo, če **ne** poznamo populacijske variance?

En vzorec: $\bar{X} \sim N(\mu, \sigma/\sqrt{n})$

Prej:

$$Z = \frac{\bar{X} - \mu}{\frac{\sigma}{\sqrt{n}}} \sim N(0,1)$$

$$s = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

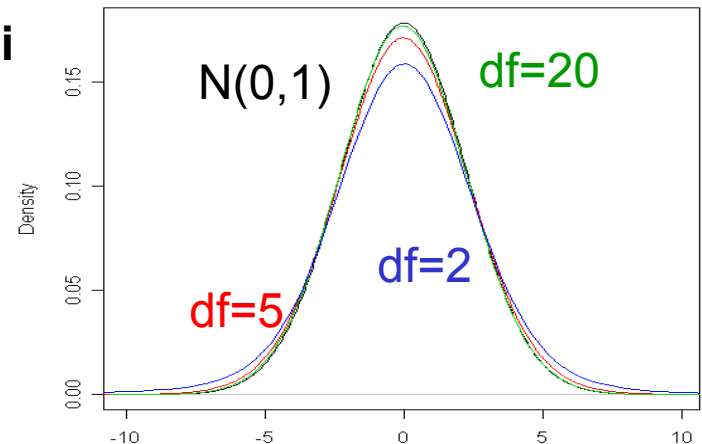
Varianco ocenimo na podlagi vzorca

Potem:

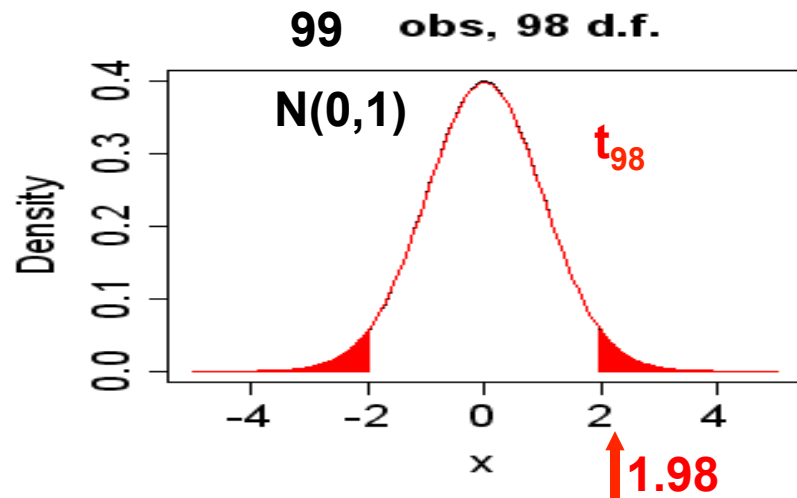
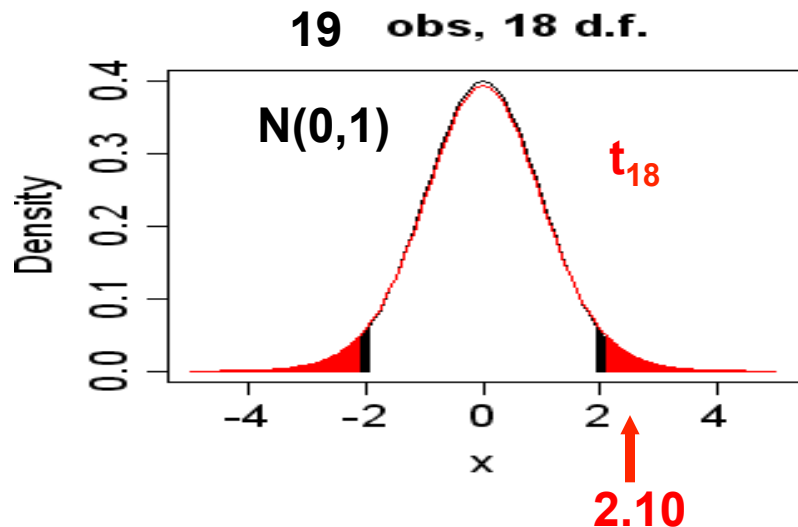
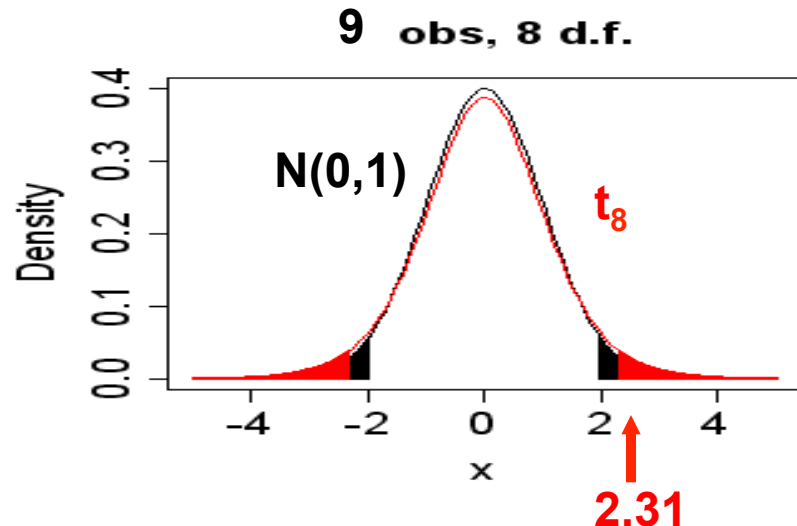
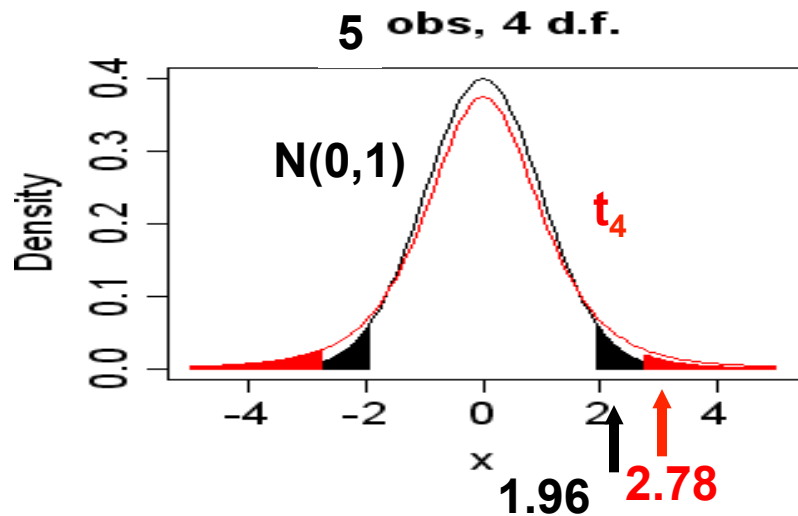
t-porazdelitev z n-1 stopinjami prostosti

$$\frac{\bar{X} - \mu}{\frac{s}{\sqrt{n}}} \sim t_{n-1}$$

Stopinje prostosti
(degrees of freedom, df)

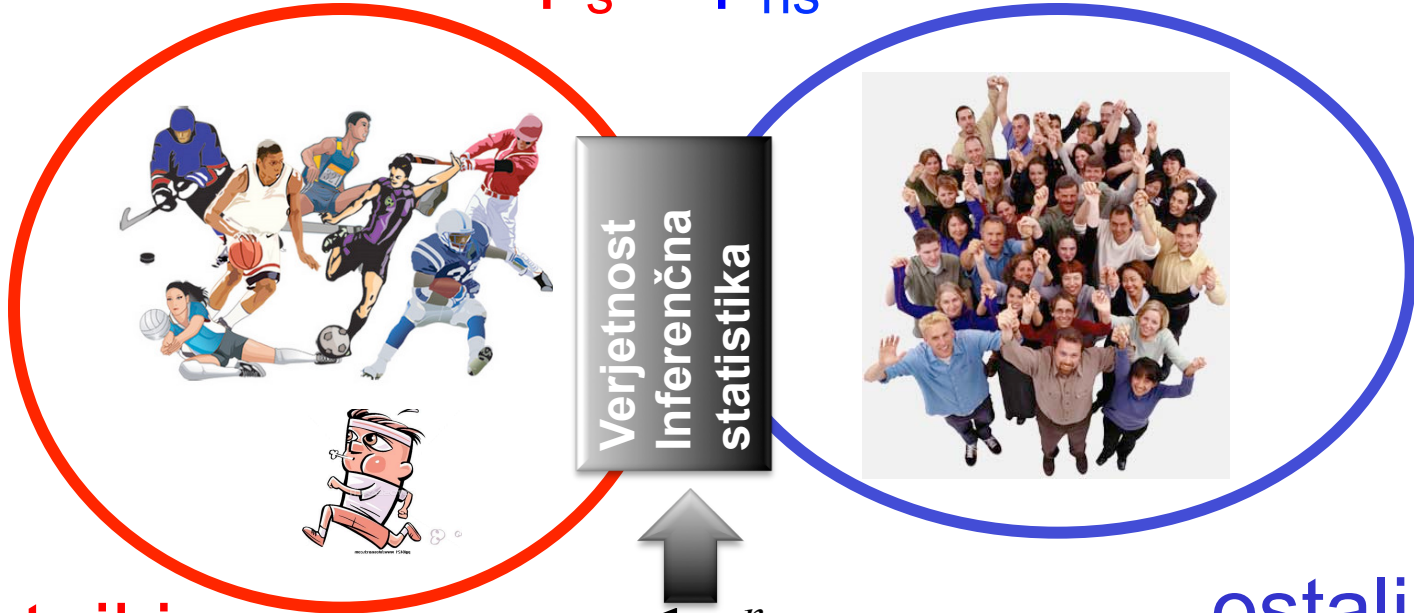
Z in t... Ali sta si podobni?

Tudi za t-porazdelitev si bomo pomagali s tabelami za izračun verjetnosti

Raziskovalno vprašanje

$$??? \mu_s = \mu_{ns} ???$$

športniki

ostali

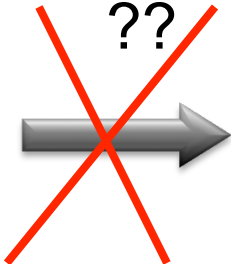
$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Vzorčno povprečje: \bar{X}_s

Vzorčno povprečje: \bar{X}_{ns}

Namen: Primerjati povprečni pulz športnikov in ostalih ljudi v populaciji

Statistično sklepanje

$\mu_s - \mu_{ns} = 0$ v populaciji na vzorcu $\overbrace{x_s - x_{ns}}^{\text{odmik na vzorcu}} = 0$

Ničelna domneva:

Kolikšna je **verjetnost**, da bi lahko ta odmik* (ali pa še večji odmik) nastal po naključju?

P-vrednost (p) (stopnja tveganja)

Če je **verjetnost majhna**, bomo zavrnili (ničelno) domnevo, da v populaciji ni razlike

Tipična odločitev: $p < 0,05 \rightarrow \mu_s - \mu_{ns} \neq 0$ ("statistično značilna razlika")

(zavrնemo domnevo, da $\mu_s - \mu_{ns} = 0$ in s 95 % gotovostjo trdimo, da gre za dejansko razliko v povprečnem pulzu; razlika med pulzoma ni 0)

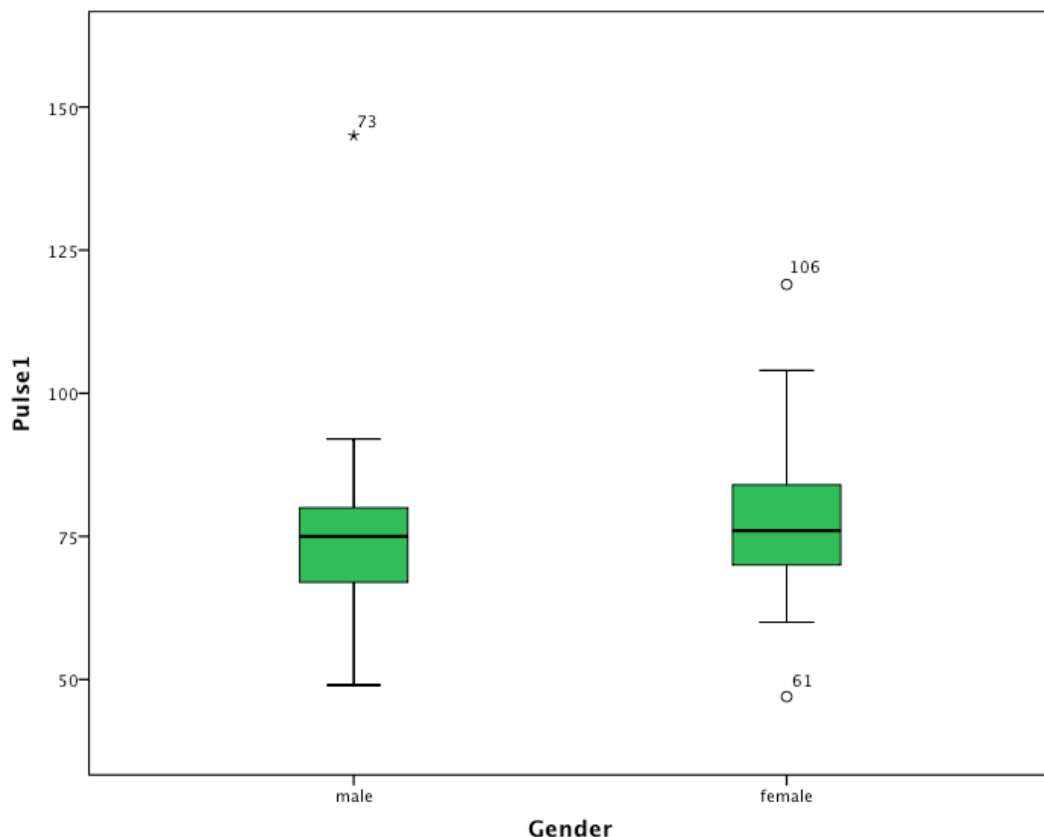
$\alpha = 0,05$ je **stopnja značilnosti**

* Odmik bomo standardizirali, glede na velikosti vzorca in na razpršenosti spremenljivke v populaciji

Ali imajo v povprečju dekleta in fantje v mirovanju isti pulz?

Povprečje: 74,1 (m) 77,5 (f)

Standardni odklon: 13,8 (m) 12,6 (f)

Populacija: študentje UQ

$$\mu_f - \mu_m = 0$$

Ničelna domneva

Vzorec: študentje Osnov stat.

$$\bar{x}_f - \bar{x}_m = 3,4$$

Kako bomo primerjali vzorčna povprečja dveh vzorcev?

En vzorec: $\bar{X}_s \sim N(\mu_s, \sigma_s/\sqrt{n_s})$

Dva vzorca, če sta populacijski varianci znani

SE

$$\bar{X}_s - \bar{X}_{ns} \sim N(\mu_s - \mu_{ns}, \sqrt{(\sigma_s^2/n_s + \sigma_{ns}^2/n_{ns})})$$

Dva vzorca, če populacijski varianci nista znani in sta enaki – bolj realistična situacija

Porazdelitev

Testna statistika t

$$\frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2) - (\mu_1 - \mu_2)}{s_p \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$$

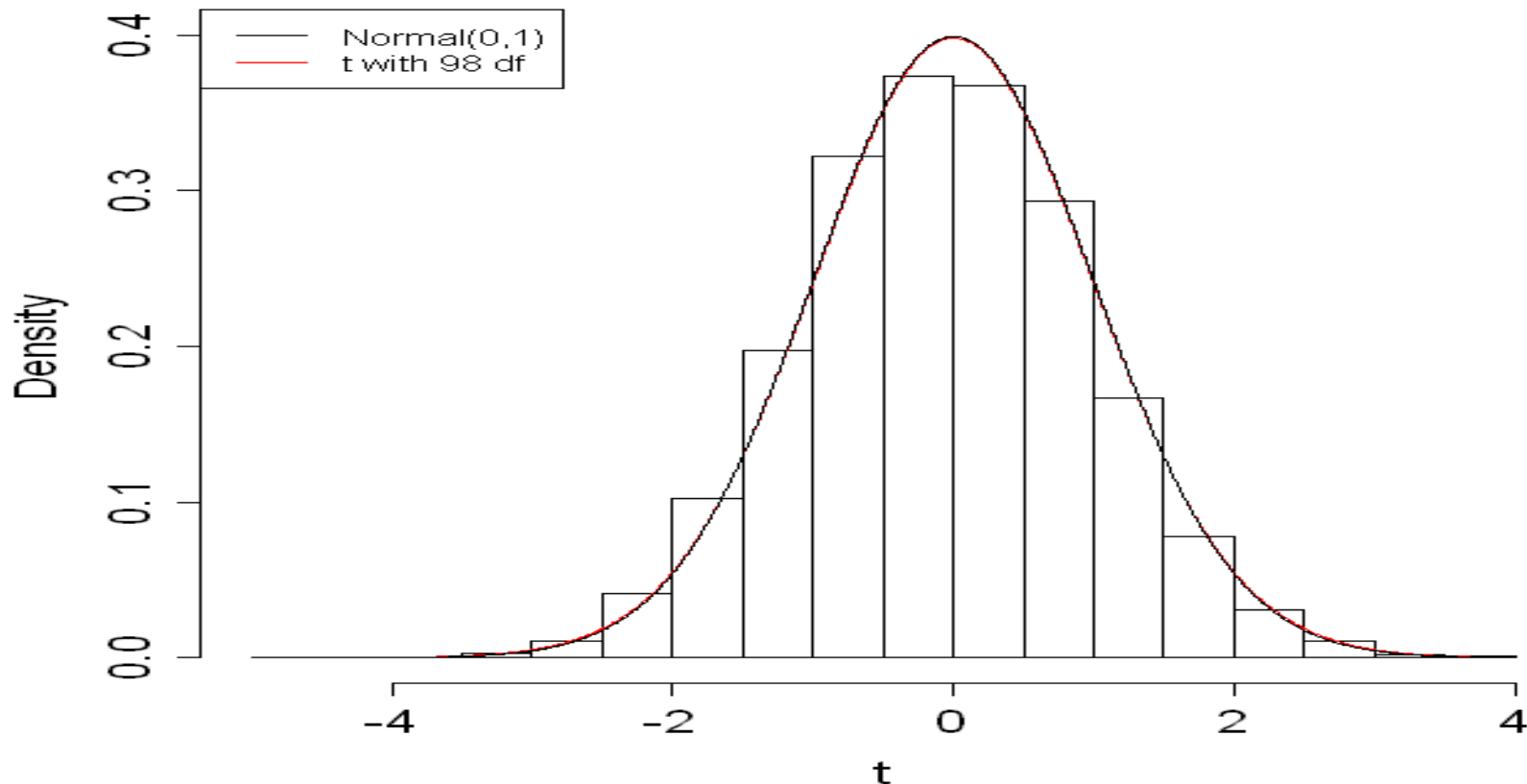
$$\sim t_{n_1+n_2-2}$$

Standardna napaka
(SE: standard error)

$$s_p^2 = \frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{(n_1 - 1) + (n_2 - 1)}$$

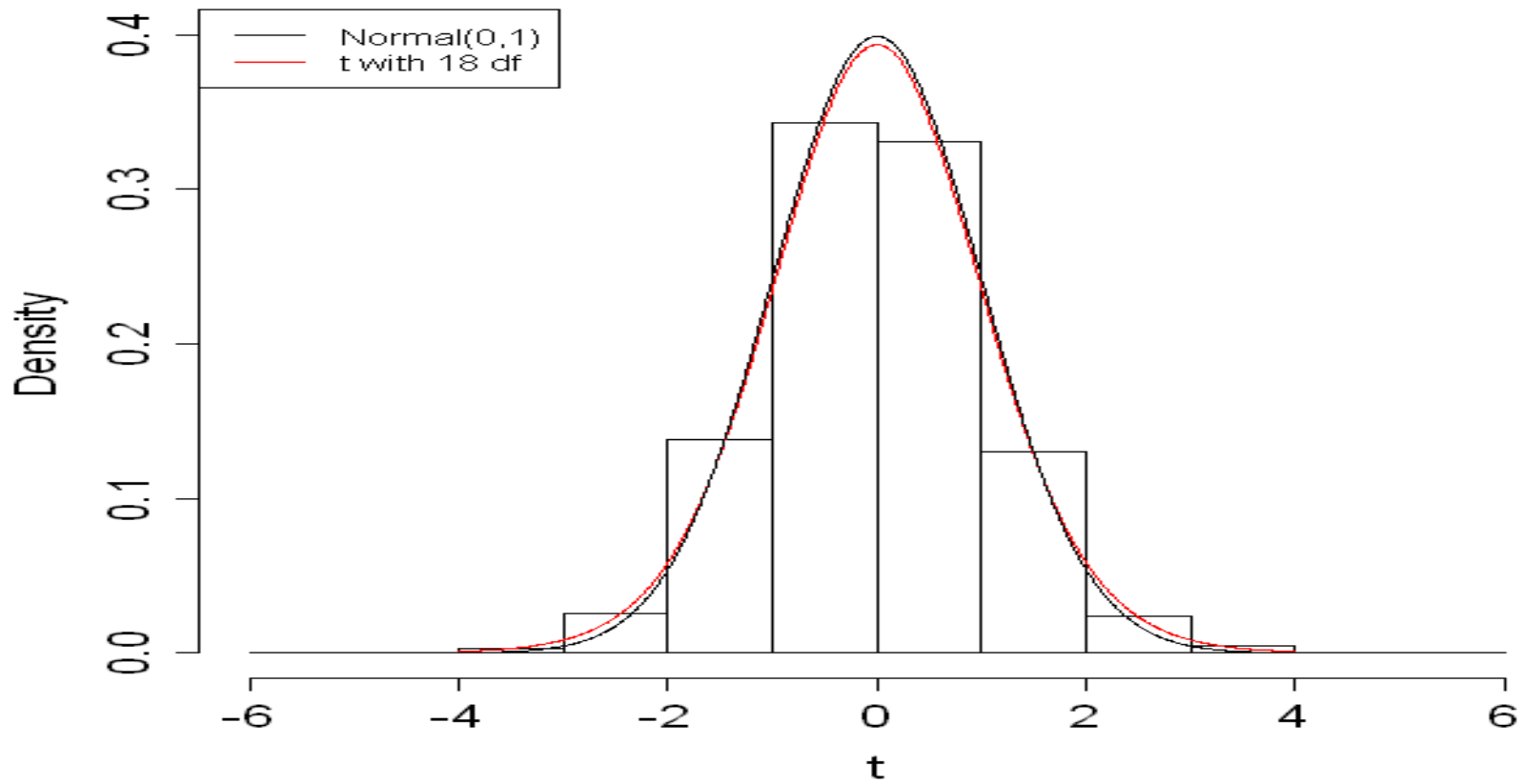
Skupna varianca
(pooled variance)

Kako se porazdeli t,
če $\mu_1 = \mu_2$ in $n_1 = n_2 = 50$?

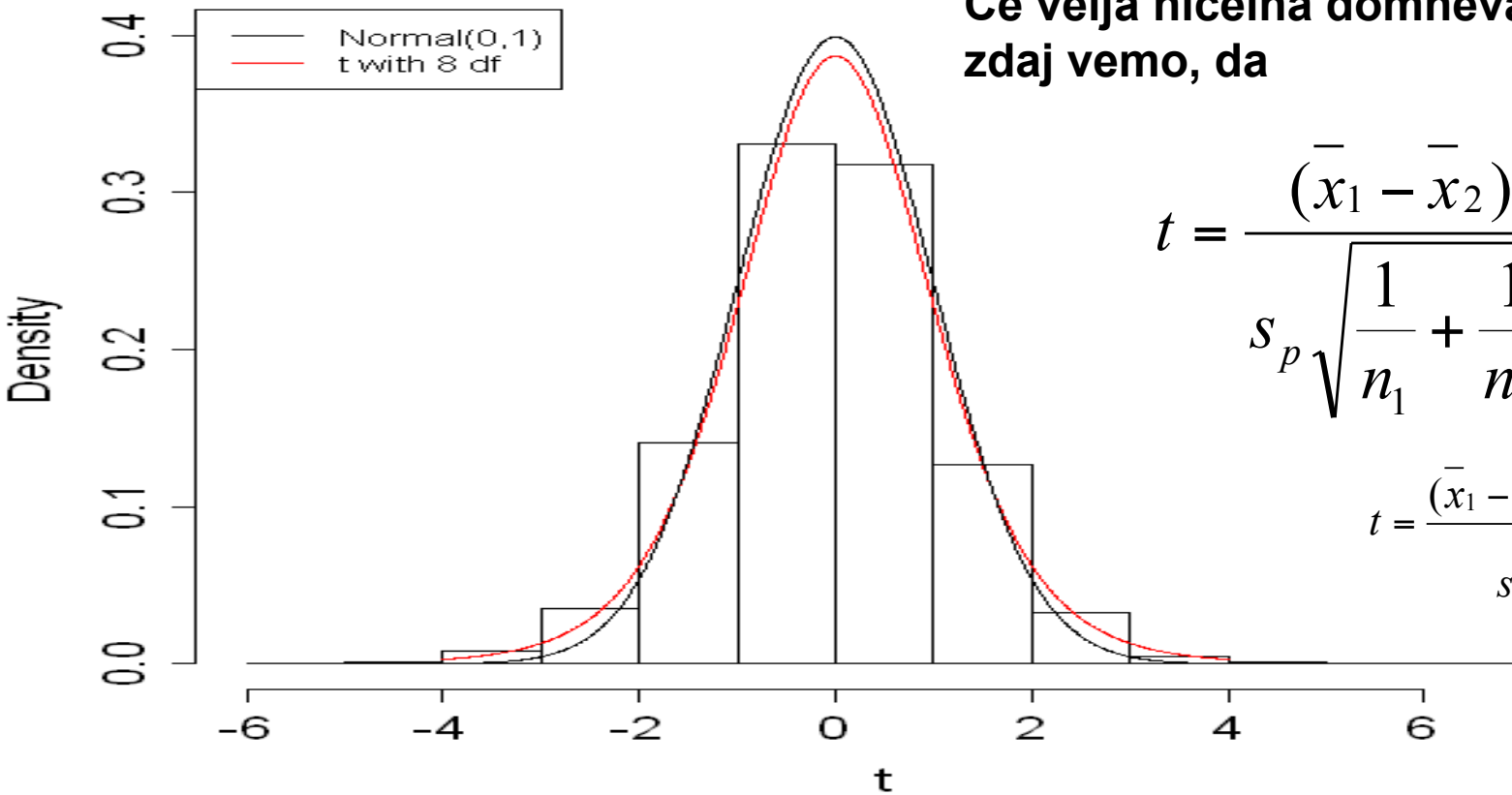
$X \sim N(\mu, \sigma) \rightarrow Z = (X - \mu) / \sigma \sim N(0, 1)$ – standardna normalna porazdelitev

Kako se porazdeli t,
če $\mu_1 = \mu_2$ in $n_1 = n_2 = 10$?

Kako se porazdeli t,
če $\mu_1 = \mu_2$ in $n_1 = n_2 = 5$?

Če velja ničelna domneva ($\mu_1 = \mu_2$)
zdaj vemo, da

$$t = \frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2)}{s_p \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}} \sim t_{n_1+n_2-2}$$

$$t = \frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2) - (\mu_1 - \mu_2)}{s_p \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$$

Skupna varianca (1)

$$s_p = \sqrt{\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{(n_1 - 1) + (n_2 - 1)}} = \sqrt{\frac{(50 - 1) \cdot 12,6^2 + (59 - 1) \cdot 13,8^2}{(50 - 1) + (59 - 1)}} = 13,3$$

Standardna napaka (2)

$$SE = s_p \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}} = 13,3 \sqrt{\frac{1}{50} + \frac{1}{59}} = 2,56$$

Razlika povprečij (3)

$$\bar{x}_1 - \bar{x}_2 = 77,5 - 74,1 = 3,4$$

Stopinje prostosti (4)

$$df = n_1 + n_2 - 2 = 50 + 59 - 2 = 107$$

	povpr.	SD	n (število študentov)
študentke	77,5	12,6	50
študenti	74,1	13,8	59

Testna statistika (5)

$$t = \frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2) - (\mu_1 - \mu_2)}{SE} \sim t_{n_1 + n_2 - 2}$$

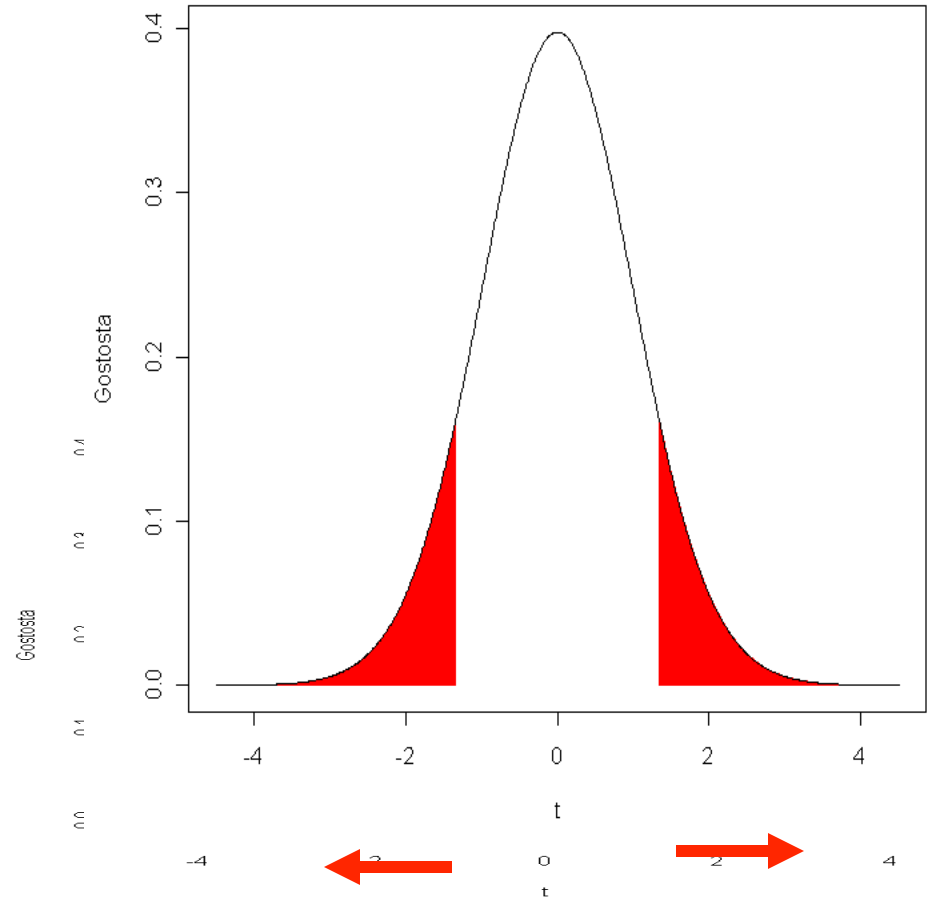
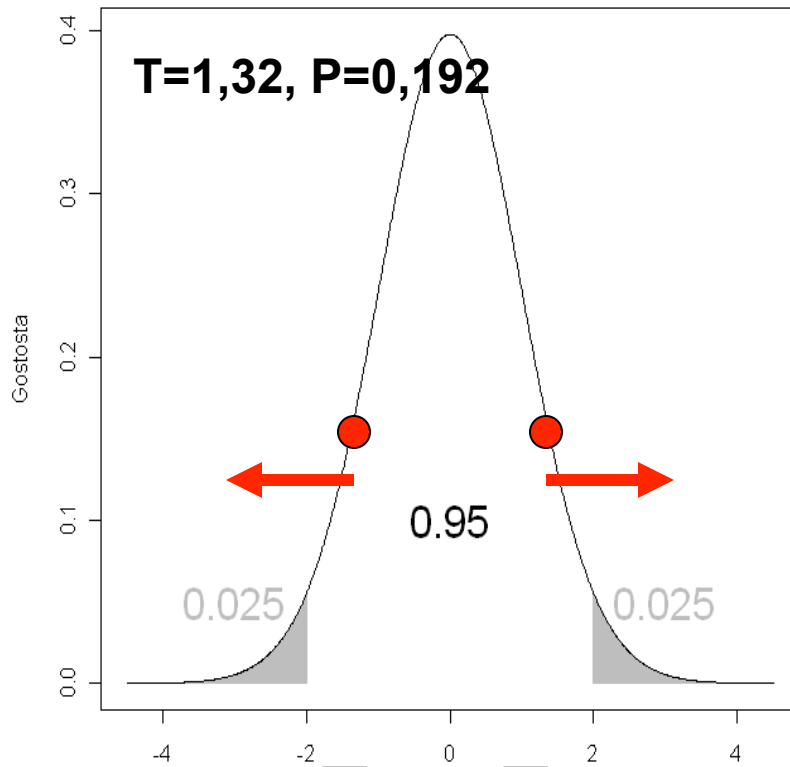
$H_0: \mu_1 = \mu_2$ ničelna domneva

$H_a: \mu_1 \neq \mu_2$ alternativna domneva

$$t = \frac{3,4 - 0}{2,56} = 1,32 \stackrel{H_0}{\sim} t_{107}$$

Kako pridemo iz testne statistike do p-vrednosti?

t_{107}

$$x_1 = x_2$$

Pričakujemo 95% srednjih vrednosti med -1.99 in 1.99

Predpostavke za t-test za neodvisna vzorca

1. Porazdelitev spremenljivke v populaciji

- **Majhen vzorec**: spremenljivke so normalno porazdeljene – če niso obstajajo **neparametrični testi** (Mann-Whitney U / Wilcoxon rank-sum test)
- **Velik vzorec**: lahko uporabljamo test ne glede na porazdelitev

2. Statistične enote so neodvisne

3. Populacijski varianci sta enaki $\sigma_1 = \sigma_2$

- Lahko testiramo $H_0: \sigma_1 = \sigma_2$ (**Levenov test**)
- Če nista lahko uporabljamo **Welchev t-test**

$$T = \frac{\bar{Y}_1 - \bar{Y}_2}{\sqrt{s_1^2/N_1 + s_2^2/N_2}} \sim t_v \quad v = \frac{(s_1^2/N_1 + s_2^2/N_2)^2}{(s_1^2/N_1)^2/(N_1 - 1) + (s_2^2/N_2)^2/(N_2 - 1)} \quad \text{d.f.}$$

$H_0: \sigma_f^2 / \sigma_m^2 = 1$ Naš primer: $s_f^2 / s_m^2 = 1,09$, $P=0,798$ (Levenov test)

Postopek statističnega sklepanja

- Izberite znanstveno vprašanje
 - Populacija
 - Vzorec
 - Spremenljivka/e
 - Kaj primerjati
- Postavite ničelno domnevo in alternativno domnevo
- Izberite testno statistiko, (statistični test, ki ga boste boste uporabili)
 - Določite porazdelitev testne statistike, če velja ničelna domneva
- Izberite stopnjo tveganja (α)
- Izračunajte vrednost testne statistike iz vašega vzorca
- Izračunajte P-vrednost in odgovorite na znanstveno vprašanje

- Ali imajo študentke višji pulz v mirovanju kot študenti?
 - Populacija : študentje UQ
 - Vzorec : študenti pri Osnovah stat.
 - Spremenljivke
 - spol
 - pulz v mirovanju
 - Primerjava: povprečen pulz

$H_0: \mu_f = \mu_m$ ničelna domneva

$H_a: \mu_f \neq \mu_m$ alternativna domneva

$$t = \frac{(\bar{x}_f - \bar{x}_m) - (\mu_f - \mu_m)}{SE} \sim t_{n_f+n_m-2}$$

$$t = \frac{3,4 - 0}{2,56} = 1,32 \stackrel{H_0}{\sim} t_{107}$$

P=0,192, ne zavrnamo ničelne domneve

Primer 2: t-test za dva neodvisna vzorca

Bobath or Motor Relearning Programme? A comparison of two different approaches of physiotherapy in stroke rehabilitation: a randomized controlled study

Birgitta Langhammer Department of Medicine and Physiotherapy, Bærum Hospital and **Johan K Stanghelle** Sunnaas Rehabilitation Hospital, Nesoddtangen, Norway

Received 28th October 1999; returned for revisions 17th December 1999; revised manuscript accepted 2nd February 2000.

Objective: To examine whether two different physiotherapy regimes caused any differences in outcome in rehabilitation after acute stroke.

Design: A double-blind study of patients with acute first-ever stroke. Sixty-one patients were consecutively included, block randomized into two groups, and stratified according to gender and hemiplegic site. Group 1 (33 patients) and group 2 (28 patients) had physiotherapy according to Motor Relearning Programme (MRP) and Bobath, respectively. The supplemental treatment did not differ in the two groups.

Main outcome measures: The Motor Assessment Scale (MAS), the Sødning Motor Evaluation Scale (SMES), the Barthel ADL Index and the Nottingham Health Profile (NHP) were used. The following parameters were also registered: length of stay in the hospital, use of assistive devices for mobility, and the patient's accommodation after discharge from the hospital.

Results: Patients treated according to MRP stayed fewer days in hospital than those treated according to Bobath (mean 21 days versus 34 days, $p = 0.008$).

Both groups improved in MAS and SMES, but the improvement in motor

Table 1 MAS scores (mean and range) at the three tests

	Test 1 Mean/median	Test 2 Mean/median	Test 3 Mean/median	Test 1 versus test 2, <i>p</i> -value Student's <i>t</i> -test	Test 1 versus test 3, <i>p</i> -value Student's <i>t</i> -test
Group 1 – MRP	24/29	32/40	37/42	0.0001	0.0001
Range	0–41	3–47	7–48		
SD	14	15	12		
Group 2 – Bobath	19/20	23/25	33/39	0.0001	0.0001
Range	0–42	0–46	2–48		
SD	15	16	15		
Group 1/group 2, <i>p</i> -value Student's <i>t</i> -test	<u>0.44</u>	<u>0.05</u>	<u>0.31</u>		

Test 2	Mean	Standard deviation	n
Group 1	32	15	30
Group 2	23	16	27

Test 2	Mean	Standard deviation	n
Group 1	32	15	30
Group 2	23	16	27

$$s_p = \sqrt{\frac{15^2(30-1) + 16^2(27-1)}{30+27-2}} = 15,52$$

$$SE = 15,52 \sqrt{\frac{1}{30} + \frac{1}{27}} = 4,19$$

pri · H0 · velja

$$t = \frac{32 - 23}{4,19} = \frac{9}{4,19} = 2,15 \sim t_{30+27-2}$$

$$p = P(t_{55} < -|t| \cup t_{55} > |t|) = 2P(t_{55} > |t|) = 2(t_{55} > 2,15) = 0,036$$

$$H_0 : \mu_{G1} = \mu_{G2}$$

$$H_a : \mu_{G1} \neq \mu_{G2}$$

$$s_p = \sqrt{\frac{s_{G1}^2(n_{G1}-1) + s_{G2}^2(n_{G2}-1)}{n_{G1} + n_{G2} - 2}}$$

$$SE = s_p \sqrt{\frac{1}{n_{G1}} + \frac{1}{n_{G2}}}$$

$$\frac{(\bar{X}_{G1} - \bar{X}_{G2}) - (\mu_{G1} - \mu_{G2})}{SE} \sim t_{n_{G1}+n_{G2}-2}$$

pri · H0 · velja

$$\frac{\bar{X}_{G1} - \bar{X}_{G2}}{SE} \sim t_{n_{G1}+n_{G2}-2}$$

Kaj lahko sklepamo?

Ali bi lahko izračunali tudi 95% interval zaupanja za razliko povprečij?

95% interval zaupanja za $\mu_1 - \mu_2$

Interval za katerega imamo 95% zaupanje, da vsebuje neznano populacijsko razliko povprečij

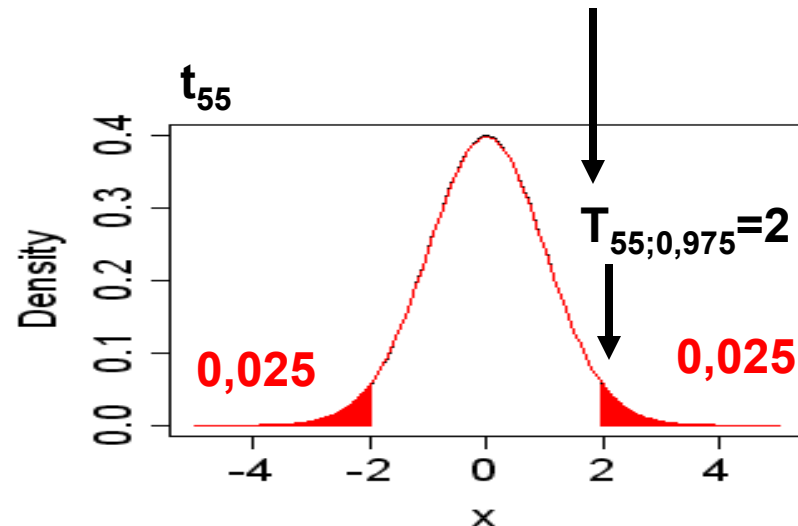
95% IZ za $\mu_{G1} - \mu_{G2}$:

$$(\bar{x}_{G1} - \bar{x}_{G2}) - t_{55;1-0,05/2} \cdot SE, (\bar{x}_{G1} - \bar{x}_{G2}) + t_{55;1-0,05/2} \cdot SE$$

$$\bar{x}_{G1} - \bar{x}_{G2} = 9 \quad SE = 4,19$$

$$9 - 2 \cdot 4,19 \text{ do } 9 + 2 \cdot 4,19$$

$$0,62 \text{ do } 17,38$$

S 95% zaupanjem lahko trdimo, da je razlika populacijskih povprečij

$(\mu_{G1} - \mu_{G2})$ med 0,62 in 17,38

$$t_{df,1-\alpha/2} : P(t_{df} \leq 1 - \frac{\alpha}{2}) = 1 - \alpha$$

Predpostavka 2.

Statistične enote so (ne)odvisne?

Table 1 MAS scores (mean and range) at the three tests

	Test 1 Mean/median	Test 2 Mean/median	Test 3 Mean/median	Test 1 versus test 2, <i>p</i> -value Student's <i>t</i> -test	Test 1 versus test 3, <i>p</i> -value Student's <i>t</i> -test
Group 1 – MRP	24/29	32/40	37/42	0.0001	0.0001
Range	0–41	3–47	7–48		
SD	14	15	12		
Group 2 – Bobath	19/20	23/25	33/39	0.0001	0.0001
Range	0–42	0–46	2–48		
SD	15	16	15		
Group 1/group 2, <i>p</i> -value Student's <i>t</i> -test	0.44	0.05	0.31		

Za isto skupino (iste enote) primerjamo 2 izhodna testa (takoj po kapi in 2 tedna po njej).

Uporabimo **t-test za odvisna vzorca** (parni t-test).

Parni t-test (t-test za dva odvisna vzorca)

Ali se pulza pred in po obremenitvi statistično značilno razlikujeta.

	Razlika D (po – pred)
s1	68
s2	80
s3	63
s4	12
...	...
s46	26
Povprečje	51,4
SD	21,1
SE=SD/√n	3,1

$$H_0: \mu_{\text{po}} - \mu_{\text{pred}} = \delta = 0$$

$$\frac{\bar{X} - \mu}{\frac{s}{\sqrt{n}}} \sim t_{n-1} \quad \frac{\bar{D} - \delta}{\frac{s_d}{\sqrt{n}}} \sim t_{n-1}$$

Testna statistika

$$T = 51,4 / 3,1 = 16,52, \\ \text{df} = 45$$

$$p = 9,8 \cdot 10^{-21}$$

$$t_{45; 1-0,05/2} = 2,01$$

95% IZ za δ : $51,4 - 2,01 \cdot 3,1$ do $51,4 + 2,01 \cdot 3,1 = 45,1$ do $57,7$ udarcev na minuto

Predpostavke za t-test za odvisna vzorca

1. Porazdelitev spremenljivke v populaciji
 - **Majhen vzorec**: spremenljivke so normalno porazdeljene – če niso obstajajo **neparametrični testi** (Wilcoxon signed-rank test)
 - **Velik vzorec**: lahko uporabljamo test ne glede na porazdelitev
- Statistične **enote** so **odvisne**

Postopek statističnega sklepanja

- Izberite znanstveno vprašanje
 - Populacija
 - Vzorec
 - Spremenljivka/e
 - Kaj primerjati
- Postavite ničelno domnevo in alternativno domnevo
- Izberite testno statistiko, (statistični test, ki ga boste uporabili)
 - Določite porazdelitev testne statistike, če velja ničelna domneva
- Izberite stopnjo tveganja (α)
- Izračunajte vrednost testne statistike iz vašega vzorca
- Izračunajte P-vrednost in odgovorite na znanstveno vprašanje

- Ali imajo študenti višji pulz po obremenitvi?
 - Populacija : študentje UQ
 - Vzorec : študenti pri Osnovah stat.
 - Spremenljivke
 - pulz v mirovanju
 - pulz po obremenitvi
 - Primerjava:
 - povprečna pulza istih študentov

$H_0: \mu_{\text{pred}} = \mu_{\text{po}}$ ničelna domneva

$H_a: \mu_{\text{pred}} \neq \mu_{\text{po}}$ alternativna domneva

$$\frac{\bar{D} - \delta}{\frac{s_d}{\sqrt{n}}} \sim t_{n-1}$$

$$t = \frac{51,4 - 0}{3,1} = 16,52 \stackrel{H_0}{\sim} t_{45}$$

$P < 0,001$, zavrnamo ničelno domnevo